

Poštovani predstavnici medija,

Pre svega, dozvolite mi da vam se zahvalim na vašem prisustvu na ovoj konferenciji koja je prošle godine i na kontinuiranoj i efikasnoj saradnji koju smo gajili tokom godina kako bismo pravilno informisali javnost o ekonomskim i finansijskim kretanjima u zemlji.

Komunikacija sa medijima uvek predstavlja veoma važan deo aktivnosti CBK-a, ali u ovoj veoma izazovnoj godini za sve nas, komunikacija sa medijima bila je izuzetno važna. Kroz vaše fer izveštavanje uspeli smo da informišemo javnost o razvoju i merama ublažavanja u ekonomiji zemlje, utičući na to da ponašanje javnosti u odnosu na uslove stvorene u ekonomiji bude racionalno. Zbog toga bih želeo da iskoristim ovu priliku da izrazim visoku zahvalnost za požrtvovanost i pokazani profesionalizam tokom ove teške godine.

Uprkos poteškoćama sa kojima smo se suočili, srećan sam što je Centralna banka Republike Kosovo ove godine uspela da sprovodi svoje ciljeve, osiguravajući stabilan finansijski sistem, koji ne samo da je uspeo da odoli nepovoljnim ekonomskim kretanjima u zemlji, već je takođe postala jedan od glavnih stubova podrške preduzećima i pojedincima koji su se suočili sa finansijskim poteškoćama zbog pandemijske krize.

Sada, dozvolite mi da vam predstavim rezime događaja koji su karakterisali ekonomiju i finansijski sistem zemlje tokom ove godine, na osnovu najnovijih podataka koji su dostupni relevantnim sektorima.

Kao i u celom svetu, i na Kosovu mere koje su preduzete za sprečavanje širenja pandemije COVID-19 ozbiljno su uticale na ekonomsku aktivnost, dovodeći do toga se zemlja suočila sa ekonomskim padom nakon veoma dugog perioda ekonomskog rasta. Prema predviđanjima CBK, očekuje se da će ekonomija Kosova 2020. godine zabeležiti pad za 7.2 procenta u realnim izrazima, što je najteži udarac koji je pretrpela ekonomija u poslednjih 20 godina. Ograničenje funkcionisanja mnogih ekonomskih aktivnosti negativno je uticalo na raspoloživi dohodak građana, negativno utičući na nivo domaće potrošnje. Takođe, slabljenje finansijskih performansi preduzeća, zajedno sa neizvesnošću za budući period, izazvali su značajan pad investicija.

Značajan uticaj na pad ekonomske aktivnosti na Kosovu imale su i mere za ograničavanje kretanja iz drugih zemalja, koje su u velikoj meri smanjile posete naše dijaspore na Kosovu, to su posete koje predstavljaju veoma važan izvor finansiranja ekonomije zemlja. Na osnovu podataka zabeleženih do septembra 2020. godine, troškovi nerezidenata na Kosovu, od kojih je većina iz dijaspore, iznosili su 470 miliona evra, što predstavlja smanjenje od oko 60 odsto u odnosu na isti period prošle godine.

S druge strane, kada je reč o povezanosti dijaspore sa našom ekonomijom, faktor koji je uticao na ublažavanje efekata krize bile su upravo doznake iz dijaspore, koje su i u ovim vrlo teškim vremenima za svetsku ekonomiju nastavile stabilan tok ka našoj ekonomiji. Vrednost doznaka primljenih do oktobra 2020. godine iznosilo je 796.5 miliona evra, što predstavlja godišnji porast od 12.9 odsto.

Događaji koji su se desili u globalnoj ekonomiji kao rezultat pandemije uticali su i na spoljnu trgovinu. Smanjenje domaće potražnje na Kosovu tokom ove godine ogledalo se u nižoj vrednosti uvoza robe, koja je do oktobra 2020. godine zabeležila vrednost od 2.63 milijarde evra ili godišnji pad od 8 procenata. S druge strane, izvoz robe iznosio je 382.4 miliona evra, beležeći

godišnji porast od 19.1 procenta, uglavnom na osnovu povećanja izvoza osnovnih metala. Kao rezultat ovih kretanja, **trgovinski deficit** na računu robe tokom ovog perioda zabeležio je vrednost od 2.26 milijardi evra, što predstavlja godišnji pad od 11.4 procenta.

S druge strane, izvoz usluga zabeležio je vrednost od 731 milion evra, beležeći godišnji pad od 48 odsto, koji se uglavnom dogodio kao rezultat pada poseta naših sunarodnika i turista u zemlji. Uvoz usluga takođe je okarakterisan smanjenjem, zabeleživši vrednost od 434 miliona, beležeći godišnji pad od 24.7 procenata.

Uključujući robu i usluge, proizilazi da je ukupna vrednost izvoza do septembra 2020. godine iznosila oko milijardu evra, dok je ukupan uvoz iznosio oko 2.6 milijardi evra. Trgovinski deficit, uključujući račun za robe i usluge iznosio je 1.6 milijardi evra, ili oko 22 odsto bruto domaćeg proizvoda, sa oko 18 odsto koliko je iznosio u istom periodu prošle godine.

Što se tiče stranih direktnih investicija, njihova vrednost je do septembra 2020. godine dostigla 250.6 miliona evra, u poređenju sa vrednošću od 216.4 miliona evra zabeleženom do septembra 2019. godine. Tokom ovog perioda, rast su uglavnom beležile strane direktne investicije (SDI) u sektoru finansijskih usluga, koje su beležile vrednost od 66.2 miliona evra, u poređenju sa vrednošću od 10.9 miliona evra zabeleženom do septembra 2019. godine. Sa druge strane, investicije u nekretnine, koje predstavljaju glavnu kategoriju SDI na Kosovu, smanjile su se na 135.8 miliona evra, sa 176.2 miliona evra koliko su iznosile godinu dana ranije.

Što se tiče ostalih makroekonomskih pokazatelja, vredi napomenuti da je prosečna godišnja stopa inflacije do novembra 2020. godine iznosila 0.2 procenta u poređenju sa stopom od 2.7 procenta zabeležene u 2019. godini. Ovaj trend kretanja cena odražava dinamiku cena na međunarodnim tržištima, ali i opšte ekonomske aktivnosti na Kosovu tokom ove godine.

Sada mi dozvolite da pređemo na događajima finansijskog sistema zemlje:

U skladu sa novim uslovima koji su stvoreni u ekonomiji zemlje, CBK je bila proaktivna u brzom reagovanju kako bi se održalo normalno funkcionisanje i stabilnost finansijskog sistema i istovremeno stavio finansijski sistem u službu ekonomije.

Na ovaj način, od prvih dana restriktivnih mera, CBK je aktivirala Tim za kontinuitet rada, koji je imao zadatak da nadgleda i daje uputstva koja obezbeđuju nesmetan rad CBK i finansijskog sistema uopšte. Na ovaj način je sve vreme obezbeđeno redovno funkcionisanje sistema plaćanja i obezbeđenja gotovine u celoj zemlji, uključujući i područja koja su duže vreme bila izolovana.

Centralna banka je još od 2016. godine razvila i upravlja međubankarskim sistemom sigurnih i stabilnih plaćanja, koji se zasniva na međunarodnim standardima i najboljim praksama. Tokom ove godine broj bankovnih računa dostigao je 2.26 miliona računa, ili povećanje broja bankovnih računa od 4.3 procenta, što se može opravdati potrebom da preduzeća i pojedinci da otvore bankovne račune kako bi imali koristi od vladinih mera ekonomskog olakšavanja. Takođe, u poređenju sa istim periodom prošle godine, zabeleženo je povećanje za 22.4 odsto računa koji imaju pristup e-bankarstvu, gde je broj računa e-bankarstva do oktobra 2020. godine 393 hiljade.

Takođe, tokom 2020. godine, CBK je ispunila pružanje kvalitativne i kvantitativne ponude novčanica i kovanica evra za bankarski sektor u cilju namirivanja gotovinskih transakcija privrede i građana.

U cilju što efikasnijeg suočavanja sa stvorenim uslovima, CBK je kontinuirano koordinirala svoj rad sa svim kosovskim institucijama, finansijskim institucijama na Kosovu, privrednim komorama, kao i međunarodnim finansijskim institucijama, održavajući vrlo česte sastanke za osiguranje preduzimanja adekvatnih i pravovremenih mera za potrebe ekonomije.

CBK je od početka bila deo međuinstitucionalne grupe za projektovanje hitnih mera za pomoć ekonomiji, a zatim i za izradu plana ekonomskog oporavka, koji je pre nekoliko dana odobrila Skupština Kosova kroz usvajanje Zakona o ekonomskom oporavku.

Kao rezultat naših kontinuiranih komunikacija, MMF je odobrio IBF (Instrument za brzo finansiranje) u iznosu od 52 miliona evra za pokrivanje hitnih i privremenih potreba platnog bilansa kao rezultat pandemije COVID-19.

Takođe, nakon koordinacije sa centralnim bankama u regionu, Evropska centralna banka je usvojila zahtev CBK za uspostavljanje repo linije finansiranja u iznosu od 100 miliona evra. Ova linija finansiranja omogućava CBK-u da pozajmljuje likvidnost u evro valuti od Evrosistema, kako bi odgovorila na potencijalne potrebe za likvidnošću finansijskih institucija na Kosovu u slučaju nefunkcionisanja tržišta zbog pandemije COVID -19.

Videvši da ekonomija zemlje ulazi u izraženu krizu, pri čemu se preduzeća i građani suočavaju sa velikim finansijskim poteškoćama, CBK je, na osnovu najboljih međunarodnih praksi i u saradnji sa zajmodavnim institucijama na Kosovu, preduzela niz mera za pomoć ekonomiji da se lakše suočava sa izazovima ove krize.

Ove mere su se u početku sastojale od primene moratorijuma na otplatu zajma bez ikakvih kaznenih mera za sve zajmoprimce na koje je pandemija negativno uticala. Ovaj moratorijum privremeno je rasteretio zajmoprimca tereta otplate zajma, poboljšavajući na taj način njihovu likvidnost za finansiranje drugih potreba.

Nakon završetka perioda moratorijuma, CBK je objavila vodič za restrukturiranje kredita kako bi postavila kriterijume na kojima bi trebalo da se zasniva proces restrukturiranja kredita za zajmoprimce koji su naišli na finansijske poteškoće kao rezultat pandemije. Vodič za restrukturiranje kredita omogućio je ublažavanje kreditnog opterećenja zajmoprimaca bez impliciranja bilo kojih pogoršanja njihove klasifikacije u Kosovskom registru kredita.

Mere koje je preduzela CBK ocenjene su kao vrlo adekvatne, kako od strane lokalne javnosti, tako i od međunarodnih finansijskih institucija, kao što je Međunarodni monetarni fond u članu IV izveštaja o Kosovu i Svetskoj banci.

Centralna banka Republike Kosovo takođe je pozdravila zaključke izvedene u izveštaju Evropske komisije za Kosovo za 2019. godinu, koja prepoznaje posvećenost i reforme preduzete u finansijskom sektoru. Izveštaj EK je posvetio poseban prostor razvoju događaja povezanim sa uticajem pandemije na kosovsku ekonomiju, ističući mere koje je CBK preduzela kako bi pomogla zajmoprimcima da prevaziđu nastale finansijske poteškoće kao posledica krize.

U okviru međunarodnih procena, vredi pomenuti izveštaj američkog Stejt departmenta o investicionoj klimi za 2020. godinu za Kosovo, koji je dao visoku ocenu finansijskog sistema zemlje. Ovaj izveštaj takođe naglašava i stabilnost bankarskog sektora, koji je i dalje dobro kapitalizovan i profitabilan, kao i značajno poboljšanje poslednjih godina.

Ekonomska kriza je zatekla bankarski sektor Kosova u vrlo zdravom stanju, okarakterisanim visokim stepenom likvidnosti, visokim nivoom kapitalizacije i vrlo dobrim kvalitetom kreditnog portfelja sa udelom od nešto više od 2 procenta loših kredita . To je uticalo na to da je bankarskom sektoru omogućeno ne samo da se nosi sa povećanim rizicima, već i da igra ključnu ulogu u procesu ekonomskog oporavka.

Doprinos bankarskog sektora u podršci ekonomiji bio je veoma važan i u pogledu nastavka kreditiranja, uprkos povećanju nivoa rizika sa kojima su se banke suočavale. Tokom perioda od januara do oktobra 2020. godine vrednost novih kredita izdatih od strane bankarskog sektora iznosilo je 1.2 milijarde evra, dok je ukupna vrednost aktivnih kredita u bankarskom sektoru u oktobru 2020. godine iznosila 3.2 milijarde evra, što predstavlja godišnji porast od 7 procenata.

Trenutno, čak i nakon preduzimanja svih ovih ne baš uobičajenih mera za bankarski sektor i ekonomiju koja je u fazi recesije, bankarski sektor Kosova nastavlja da ima visok nivo stabilnosti i spreman je da igra svoju ključnu ulogu u procesa ekonomskog oporavka. Paket ekonomskog oporavka koji je nedavno odobrila Skupština Kosova predviđa veoma važnu ulogu za bankarski sektor. Veoma važan deo ovog paketa zasnovan je na šemama kreditnih garancija i subvencijama kamata, što će olakšati i poboljšati protok finansiranja banaka ka ekonomiji zemlje.

Ukupna aktiva bankarskog sektora nastavila je trend rasta tokom ove godine, dostigavši vrednost od 5.05 milijardi evra u oktobru 2020. godine, što predstavlja godišnji rast od 10.3 procenta.

Bankarski sektor i dalje uživa veliko poverenje javnosti, što se takođe izražava kontinuiranim rastom depozita. U oktobru 2020. godine ukupna vrednost depozita bila je oko 4.1 milijarde evra, što predstavlja godišnji porast od 8.7

procenata. Stopu rasta ukupnih depozita uglavnom diktiraju depoziti domaćinstava, kategorija koja dominira u strukturi ukupnih depozita u bankarskom sektoru sa udelom od 67 procenata u ukupnim depozitima, koje su u 2020. godini zabeležila rast od 7.3 procenta.

Kamatne stope na kredite nastavile su trend opadanja, padajući na 6.3 odsto sa 6.5 odsto u istom periodu prošle godine, što ukazuje na kontinuirano olakšavanje pristupa bankarskom finansiranju. Pokazatelji finansijskog zdravlja i dalje pokazuju visok nivo održivosti ovog sektora u svim aspektima. Vredi napomenuti naročito dobar kvalitet kreditnog portfelja sa stopom loših zajmova od samo 2.7 odsto u oktobru 2020. godine, koja je zabeležila blagi rast u odnosu na prošlu godinu kada je iznosila 2.2 odsto. Pokrivenost loših kredita provizijama za kreditne gubitke i dalje je visoka i iznosi 140 odsto, što ukazuje na adekvatan nivo provizija u bankarskom sektoru.

Bankarski sektor i dalje ima visoke pokazatelje adekvatnosti kapitala od 16.9 procenata u oktobru 2020. godine, u poređenju sa 16.5 procenata u prethodnoj godini, koji i dalje ostaje znatno iznad minimalnog regulatornog nivoa od 12.0 procenata.

U cilju održavanja zdravog nivoa kapitala u bankarskom sistemu i podržavanja kosovske ekonomije kroz pozajmljivanje, CBK je odlučila da obustavi raspodelu dividendi po bankama za 2019. i 2020. godinu.

Položaj likvidnosti bankarskog sektora i dalje je na visokom nivou. Odnos likvidne aktive prema kratkoročnim obavezama u oktobru 2020. godine iznosio je 36.1 procenta, što je bilo iznad potrebnog regulatornog minimuma od 25.0 procenta.

Pored bankarskog sektora, važnu ulogu u kreditnom finansiranju kosovske ekonomije igraju i mikrofinansiranje i nebankarske finansijske institucije, koje se uglavnom fokusiraju na pružanje mikrokredita. Ukupna vrednost zajmova

ovom sektoru u oktobru 2020. godine iznosila je 220 miliona evra, što predstavlja godišnji porast od 1.4 procenta.

U sektoru osiguranja, do septembra 2020. godine, zabeležen je blagi pad aktivnosti. Bruto zaračunate premije do septembra 2020. godine iznosile su 72.3 miliona evra, što predstavlja smanjenje od 2.2 procenta u odnosu na isti period prošle godine.

Šteta koju je sektor osiguranja platio tokom ovog perioda iznosila je 35 miliona evra, sa blagim rastom u odnosu na isti period prošle godine, kada je iznosila 34.5 miliona evra.

Ukupna aktiva sektora osiguranja nastavila je trend rasta i tokom ove godine, dostigavši iznos od 214.3 miliona evra u septembru 2020. godine, sa godišnjim rastom od 9.3 procenta.

Kao rezultat pogoršane finansijske situacije i neispunjavanja zakonskih zahteva za kapital, kao i radi poboljšanja finansijske situacije, u cilju zaštite osiguranika i osiguravanja finansijske stabilnosti sektora, CBK je tokom ove godine odlučila da stavlja pod privremenu upravu osiguravača „Kosova e Re“. Ova odluka je nastavak niza mera koje je CBK preduzela u cilju povećanja održivosti sektora osiguranja, kako bi se obezbedio stabilan sektor i u skladu sa zakonskim zahtevima CBK-a.

Što se tiče penzijskog sektora, uprkos padu vrednosti investicija na početku pandemije, učinak međunarodnih finansijskih tržišta se poslednjih meseci neprekidno poboljšavao i vrednost pada vrednosti ovih investicija već se oporavila. Povraćaj ulaganja Kosovskog fonda za penzijske štednje do kraja septembra 2020. godine bio je pozitivan po stopi od 12.5 procenata. Paket ekonomskog oporavka predviđa ubrizgavanje značajne količine novca u ekonomiju (oko 220 miliona evra), omogućavajući doprinositeljima penzija da povuku 10 procenata svoje penzijske štednje. CBK je igrala veoma važnu ulogu

u operativnoj realizaciji ovog procesa pružajući fondovima podatke o bankovnim računima doprinositelja penzija putem Registra bankovnih računa u cilju potvrđivanja računa doprinositelja i eliminisanju mogućih grešaka u izvršenju isplate od 10 procenata.

Uprkos situaciji stvorenoj zbog pandemije i ne baš povoljnih uslova na međunarodnim tržištima, Centralna banka Republike Kosovo uspela je da održi svoju finansijsku stabilnost i dobar učinak institucije.

CBK ostaje posvećen nastavku svojih aktivnosti u službi stabilnosti i razvoja ekonomije zemlje, stvarajući uslove za razvoj stabilne finansijske infrastrukture, u skladu sa savremenim kretanjima u ovoj oblasti, uključujući i razvoj novih segmenata finansijskog sistema poput tržišta kapitala, koji zahteva široku međuinstitucionalnu interakciju.

Takođe, CBK je i dalje posvećena razvoju finansijskog sistema na principima razvijanja zdrave konkurencije i slobodnog kretanja kapitala, promovišući na taj način kontinuirano povećanje efikasnosti u finansijskom sistemu.

Dozvolite mi da izrazim zahvalnost Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) i Kancelariji poverenika za jezike na dodeljivanju nagrade CBK-u „Najbolja praksa u sprovođenju zakona za upotrebu jezika“ za 2020. godinu.

Takođe, želeo bih da vas obavestim da je CBK ove godine nastavila sa raspisivanjem konkursa, sada već tradicionalnog, za nagradu „Mladi ekonomista“, u kom slučaju bih želeo da se zahvalim i čestitam svim kandidatima na njihovim radovima koje su dostavili u okviru ovog konkursa.

Ova aktivnost ima za cilj da među mladima podstiče istraživačku aktivnost u oblasti ekonomije.

Na osnovu ocene stručne komisije za ocenu ovih radova, danas imam zadovoljstvo da objavim ime dobitnika ove nagrade, a to je Qendrim Shkodra na temu: „Kosovska ekonomija u vreme pandemije, uticaj COVID-19 na lokalnu i međunarodnu ekonomiju“.

Na kraju, nadajući se i verujući da će sledeća godina biti pozitivnija u svim aspektima, želim vam puno zdravlja, radosti i uspeha svima vama i vašim porodicama.